

Visit
Gästrikland
Natur & Kultur

KULTURMILJÖER I GÄSTRIKLAND

AXMARHÖGEN

20-09-03

Axmarhögen – Gästriklands enda storhög

En stormannagrav från järnåldern

Du befinner dig nu vid Axmarhögen, Gästriklands enda storhög. Axmarhögen är en stormannagrav från järnåldern. Den är aldrig arkeologiskt undersökt. Graven är 30 meter i diameter och 2,5 meter hög, och har blivit skadad av äldre skattgrävning. Den ligger drygt 12 meter över havets nuvarande nivå. Landet på den här breddgraden höjer sig drygt 60 centimeter per århundrade. Därför vet vi att Axmarhögen inte kan vara anlagd tidigare än 600 år efter Kristi födelse.

Ett maktmonument

Graven är byggd för att ge ett monumentalt intryck. Den låg vid ett smalt sund mellan fastlandet och en större ö. Troligtvis ligger resterna av stormannens gård i närheten av graven. Dessa kan däremot inte ses med blotta ögat. Läget för gården passade bra in i strategin att kontrollera kustremsan och det bakomliggande inlandet. Fornlämningen kallas i folkmun Högkullen. I storskifteskartan över Axmar by från år 1762 är graven markerad ute i skogsmarken och där står "Högkulla ättbacka". Mer än tusen år efter gravläggningen levde traditionen om graven fortfarande i folkminnet.

Storhögen – hövdingens gravform?

Storhögarna verkar främst tillhöra den äldre järnålderns gravskick. De innehåller ofta högklassiga fynd. Högarna ingår ofta i ett komplex med rikt utrustade

- △ Förhistoriska gravar
- ▲ Spår efter förhistorisk järnframställning
- - - Nuvarande kustlinje
- Äldre järnålderns kustlinje

gravar, gårdar med ett bra hamnläge och strategiskt handelsläge vid kust eller älvmyning. Syftet med gårdarnas läge verkar vara att behärska infarten till de innanför liggande bygderna. En stor del av försörjningen bör ha varit inriktad på handel. De begravda var troligen förmögna representanter för bondeklassen. Förekomsten av storhögarna har sitt centrum i Medelpads kusttrakter. 11 av högarna längs Norrlandskusten har en diameter på 30 meter eller mer,

och Axmarhögen är en av dem. Ätten som bodde här kan ha varit inriktad på handel med järn, pälsverk och skogsråvara.

Axmarhögen i landskapet

Axmar ligger i gränsområdet i skogen mellan Gästrikland och Hälsingland. I Hälsingland finns monumentala högar bland annat vid Högs kyrka utanför Hudiksvall. Det har funnits fler storhögar i Hälsingland, men många har tyvärr odlats bort. Att Gästrikland bara haft en enda, och att den finns på gränsen mot Hälsingland, kan tyda på att järnåldersbygden i Axmar bör ses som en del av elitkulturen längs Norrlandskusten. Storhögarna speglar inhemska maktförhållanden och påtagliga sociala skillnader som utmärker Hälsingland och Medelpad, till skillnad från Gästrikland, som var en uppländsk provins med makten centrerad till Uppländskusten. I Gästrikland är gravarna mindre och mer likartade i storlek och gravskick.

Fornlämningar är skyddade enligt Kulturmiljölagen
Fornlämning 127, Hamrånge socken
Länsmuseet/Länstyrelsen Gävleborg 2008
Nytryck: NextSign Nord AB Sandviken 2020

LÄNSMUSEET
GÄVLEBORG

HÄR HITTAR DU AXMARHÖGEN

Om du har nytta av denna presentation är du välkommen att hjälpa till med finansieringen av vårt arbete med tips på aktiviteter i Gästrikland. Skicka gärna en slant till Swish 1233604477 eller Bankgiro 5415-7276. Ange K4 vid betalning!

Visit
Gästrikland
JD Natur & Kultur HB

www.visitgastrikland.se